

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЖУКОВСЬКА АЛІНА ЮРІЇВНА

УДК 332.024

**ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛЬНИХ
ЧИННИКІВ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка і управління національним господарством

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Тернопіль – 2007

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі державного і муніципального управління Тернопільського національного економічного університету Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор
Мельник Алла Федорівна,
Тернопільський національний
економічний університет
Міністерства освіти і науки України,
проректор з наукової роботи

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Михасюк Іван Романович,
Львівський національний університет
ім. І.Франка Міністерства освіти і науки
України, завідувач кафедри економіки
підприємства

кандидат економічних наук, доцент
Качмарик Ярослав Дмитрович,
Львівська комерційна академія
Укоопспілки, доцент кафедри економіки
підприємства

Захист відбудеться 13 вересня 2007 р. о 14 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.01 Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46004, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11, корпус 11, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46004, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11.

Автореферат розісланий 10 серпня 2007 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
д.е.н., доцент

І.Й.Гладій

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Національні економіки знаходяться під впливом чинників, серед яких визначальне місце в сучасних умовах посідають глобальні. Дія глобальних чинників активізує вплив фінансових криз, міжнародних організацій, загострює проблему економічної безпеки. Це особливо відчувають країни, які мають високий рівень відкритості економіки, зокрема Україна, яка за індексом відкритості займає 39 місце серед 62 найбільш відкритих економік країн світу. Такі явища породжують дискусії стосовно місця та ролі держави в умовах впливу глобальних чинників: одні науковці наголошують на неминучому відмиранні національних держав, інші – на трансформації їх ролі під впливом глибинних світових змін. Гострота дискусії, яка знаходиться у науковій площині, є важливою і для практичних дій урядів щодо вибору політики, ступеня та механізмів державного втручання в економіку в процесі інтеграції країни у світовий економічний простір. Для вибору Україною моделі адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, важливим є дослідження трансформації систем регулювання в інших країнах, пошук аналогів для вироблення відповідної політики держави. В сукупності це актуалізує проблему дослідження місця та ролі держави, яка перебуває в сучасних умовах під впливом глобальних чинників.

Багатоаспектність досліджуваної проблеми відображена у працях вітчизняних і зарубіжних вчених. Вагомий внесок у дослідження ролі держави в економіці зробили А. Вагнер, Б. Дітер, Х. Зіберт, Дж. Мандноні, А. Раланд, Дж. Стігліц, А. Хансон і П.Хонокан. Питання місця та значення державного регулювання економіки в сучасних економічних системах зосереджені в роботах А. Бабашкіної, О. Бандурки, В. Бережного, В. Гриньової, В. Захарченко, Д. Ісаченко, О. Кривцова, В. Лисюка, С. Серьогіної та Д. Стеченка. Проблеми трансформації національних систем державного регулювання економіки висвітлюються у працях О. Беляєва, А. Бебело, І. Бочана, О. Білоуса, В. Гейця, С. Гіля, М. Диби, В. Жаліла, В. Іноземцева, А. Ельянова, Д. Лук'яненка, О. Комякова, А. Мельник, І. Михасюка, О.Ковтун, С. Соколенка та М. Якубовського. Питанням ролі окремих інструментів державного регулювання економіки в умовах глобалізації присвячені праці В. Козюка, З. Луцишин, А. Малахова, В. Перскої і А. Філіпенка.

Однак, в науковій літературі відсутні комплексні дослідження проблем трансформації моделей, функцій та інституційного забезпечення систем державного регулювання економіки в умовах впливу глобальних чинників, недостатньо уваги приділено адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних цим впливом.

Нерозв'язаність вказаних теоретичних, організаційних і методичних проблем визначили мету й основні завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалась згідно з планом наукових досліджень і є складовою частиною науково-дослідної роботи Тернопільського національного економічного університету, зокрема, держбюджетних тем кафедри державного і муніципального управління “Дослідження методологічних засад державного

регулювання економіки на макро- та мезорівнях” (ДР № 0104U000406) (структурний підрозділ “Дослідження напрямів та механізмів трансформації національних систем державного регулювання економіки під впливом глобальних чинників”) та “Формування концептуальних основ модернізації суспільного сектора економіки в умовах глобалізації” (ДР №0107U002608) (структурний підрозділ “Роль держави у розвитку суспільного сектора економіки в умовах впливу глобальних чинників”.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретичних і методичних положень, наукових та практичних рекомендацій щодо адаптації вітчизняної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників.

Реалізація мети дослідження обумовила об’єктивну необхідність виявлення та розв’язання наступного комплексу завдань:

узагальнення концептуальних підходів до визначення сутності державного регулювання економіки з метою окреслення його місця і завдань в сучасних економічних системах;

здійснення теоретичного аналізу сучасної парадигми державного регулювання економіки та чинників, які впливають на її формування, з метою виявлення характерних ознак на початку ХХІ століття;

визначення методологічного інструментарію дослідження трансформаційних процесів в національних системах державного регулювання економіки, що відбуваються під впливом глобальних чинників;

проведення аналізу організаційних моделей державного регулювання економіки в зарубіжних країнах та їх трансформації під впливом глобальних чинників для врахування новітніх тенденцій в українській моделі державного регулювання економіки;

здійснення аналізу трансформації функцій державного регулювання економіки в зарубіжних країнах під впливом глобальних чинників з метою покращення їх якісного змісту у вітчизняній системі державного регулювання;

оцінка інституційного забезпечення трансформації національних систем державного регулювання економіки під впливом глобальних чинників та формування наднаціональних систем регулювання для виявлення проблем їх відповідності новим викликам;

розробка моделі адаптації вітчизняної системи державного регулювання економіки та її інституційного забезпечення до вимог, обумовлених впливом глобальних чинників;

прогнозування соціально-економічних наслідків адаптації вітчизняної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників;

удосконалення інституційного забезпечення національної системи державного регулювання економіки в умовах впливу глобальних чинників.

Об’єкт і предмет дослідження. В якості *об’єкта* дисертаційної роботи виступають моделі державного регулювання економіки, які знаходяться під впливом явищ і процесів як в середині держави, так і за її межами. *Предметом* дослідження, відповідно до поставленої мети і завдань, є трансформаційні процеси,

які відбуваються із національними системами державного регулювання економіки в умовах впливу глобальних чинників.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети у дисертаційній роботі використано широкий спектр філософських та загальнонаукових методів дослідження: системний аналіз – для дослідження державного регулювання економіки в сучасних економічних системах; порівняльний аналіз – для співставлення теорій та моделей державного регулювання економіки різних країн світу у різні часові періоди; структурний аналіз – для дослідження структури державних бюджетів, їх дохідної та видаткової частин у різних країнах світу; факторний аналіз – для дослідження чинників формування сучасної парадигми державного регулювання економіки; категоріальний аналіз – для дослідження засобів та результатів наукової та дослідницької діяльності вітчизняних та зарубіжних вчених з питань державного регулювання економіки; контент-аналіз – для визначення актуальності тематики дисертаційного дослідження; інверт-аналіз – для визначення основних тенденцій в еволюції теорій, моделей та функцій державного регулювання економіки; експертні методи – для визначення індексу економічної свободи та індексу державного регулювання для різних моделей державного регулювання економіки; метод моделювання – для прогнозування соціально-економічних наслідків адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників; економіко-математичний та графічний методи – для розрахунку та візуалізації моделі Мандела-Флемінга.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці теоретичних та методологічних засад дослідження трансформації систем державного регулювання економіки під впливом глобальних чинників, а також практичних рекомендацій щодо адаптації національної моделі державного регулювання економіки до змін, викликаних цим впливом. Зокрема, в дисертації *вперше*:

запропоновано визначення поняття “парадигма державного регулювання економіки”, під якою розуміється сукупність елементів системи державного регулювання економіки, таких як об’єкти, суб’єкти, завдання, методи, інструменти та ресурси, які сформувалися у певний період часу на певній території та є загальноприйнятим стандартом розв’язання проблем загальнодержавного характеру, виокремлено низку чинників, які впливають на її формування (загальні та специфічні) та здійснено їх групування за різними критеріями (за масштабом поширення, за джерелами походження, за типами економічної системи та за природою походження);

обґрунтовано методіку системного аналізу моделей державного регулювання економіки та їх трансформації, яка передбачає використання системи індикаторів для дослідження рівня державного регулювання економіки, здійснення оцінки трансформації змісту функцій державного регулювання економіки та проведення аналізу інституційного забезпечення національних систем державного регулювання економіки та його відповідності трансформаційним змінам, які відбуваються під впливом глобальних чинників;

запропоновано концептуальну парадигму адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних

чинників, в складі якої виокремлено цільовий (суб'єкт, мета, призначення та завдання), функціональний (вектори на механізми), ресурсний (інституційне, фінансове та наукове забезпечення) та часовий (чотири періоди) блоки;

Удосконалено:

типізацію наукових підходів до класифікації економічних систем, яку подано за структурою ВВП, з позиції організації ринку, за видами основ економічної системи, за характером її функціонування, за формами власності на засоби виробництва, за формою політичного правління, за характером втручання держави в економіку, на основі чого удосконалено класифікацію економічних систем (запропоновано поділити економічні системи за характером розвитку та механізмом регулювання);

визначення поняття “наднаціональна система регулювання”, під якою розуміється вплив певних наднаціональних органів управління за допомогою регулюючих механізмів на економічні процеси в глобальній, національній економіках та економіці регіональних утворень, обґрунтовано процес її формування та виокремлено основні її складові (об'єкт, суб'єкт, принципи, функції, ресурси, методи та інструменти), на основі чого виділено три типи наднаціональних систем регулювання – міжнародні наднаціональні (в рамках СОТ, СБ, МВФ, ЄБРР, ООН), регіональні наднаціональні (в рамках ЕС, АСЕАН, СНД, ГУАМ, ЧЕС, АРЕС, НАФТА) та регіональні транскордонні (в рамках “Сартолюкс”, “Нейсе”, “Регіо”, “Карпатський єврорегіон”, “Буг”, “Нижній Дунай”, “Верхній Прут”) системи регулювання;

Набули подальшого розвитку:

типізація моделей державного регулювання економіки за різними критеріями, яка дозволила сформулювати їх розгорнуту класифікацію із наведенням прикладів країн та виявленням особливостей їх регулювання;

підходи до прогнозування наслідків адаптації національної системи державного регулювання економіки до впливу глобальних чинників. На відміну від існуючих підходів запропоновано прогноз впливу адаптації механізмів регулювання до змін, викликаних впливом глобальних чинників, на рівновагу на грошовому, товарному і валютному ринках та прогноз змін у сферах регулювання і секторах економіки.

Практичне значення одержаних результатів. Практична цінність дисертації полягає в тому, що розроблені в ній теоретичні положення та методологічні підходи до дослідження трансформаційних процесів національних систем державного регулювання економіки різних країн світу під впливом глобальних чинників можуть бути використані в процесі трансформації вітчизняної системи державного регулювання економіки та адаптації її до нових умов.

Результати дослідження, що покладені в основу дисертаційної роботи, знайшли своє застосування на різних рівнях державного управління і використані при розробці механізмів державного регулювання економіки під впливом глобальних чинників. Деякі положення дисертаційної роботи містяться в аналітичній записці, яка направлена Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, місцевим органам виконавчої влади та органам

місцевого самоврядування для практичного використання [довідка про впровадження № 126-06/1753 від 02.11.2006 р.].

Пропозиції щодо адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, використані Управлінням зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності при розробці механізмів регулювання на рівні регіону, зокрема Тернопільської області [довідка про впровадження № 378-1/01-19 від 28.11.2006 р.].

Окремі результати дисертаційного дослідження використовуються в навчально-методичному процесі кафедри державного і муніципального управління Тернопільського національного економічного університету, а саме при викладанні дисциплін “Макроекономіка” та “Державне регулювання економіки” [довідка про впровадження № 126-15/1631 від 16.10.2006 р.].

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до вирішення проблем адаптації національних систем державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників. Усі результати, що становлять сутність дисертаційної роботи, отримані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження доповідалися, обговорювалися та отримали позитивну оцінку на 11 конференціях, зокрема: другій міжнародній науковій конференції “Розвиток підприємницької діяльності в Україні: історія і сьогодення” (10-11 червня 2004 р., м. Тернопіль), п’ятій, сьомій міжнародних наукових конференціях “Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання” (14-17 грудня 2004 р., 12-15 грудня 2006 р., м. Донецьк), другій, третій, четвертій міжнародних науково-практичних конференціях “Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації” (24-25 лютого 2005 р., 23-24 лютого 2006 р., 22-23 лютого 2007 р., м. Тернопіль), третій міжвузівській науково-практичній конференції “Соціально-економічні аспекти розвитку підприємництва в Україні” (9 березня 2006 р., м. Тернопіль), четвертій міжнародній науково-теоретичній конференції “Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі тисячоліть” (30 березня 2006 р., м. Тернопіль), науково-практичній конференції “Теорія та практика державного управління в умовах євроінтеграції” (8-9 червня 2006р., м. Луцьк), дванадцятій міжнародній науково-практичній конференції “Сучасний стан та проблеми інноваційного розвитку держави” (6-7 жовтня 2006 р., м. Луцьк), міжнародній науково-практичній конференції “Економіка країн євразійського та африканського континентів і Україна” (22-23 березня 2007 р., м. Тернопіль).

Наукові результати дослідження обговорювались і отримали схвальні відгуки на наукових семінарах кафедри державного і муніципального управління Тернопільського національного економічного університету в 2004-2006 роках.

Публікації. За результатами дисертаційної роботи опубліковано 17 наукових праць загальним обсягом 4,25 друк. арк. У фахових наукових виданнях опубліковано 6 статей, а також 11 матеріалів і тез доповідей на наукових конференціях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, дев'яти параграфів, висновків, списку використаної літератури з 194 найменувань та 6 додатків. Зміст роботи викладено на 222 сторінках комп'ютерного тексту (в тому числі 205 сторінок основного тексту), проілюстровано в 33 таблицях та 21 рисунку (в тому числі 19 сторінок додатків містять 4 таблиці).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, мету і основні завдання, наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи.

У *першому розділі* **“Теоретико-методологічні засади дослідження систем державного регулювання економіки”** проаналізовано основні теоретичні підходи до визначення сучасних економічних систем, обґрунтовано суть та значення державного регулювання економіки в кожній з них, досліджено чинники та тенденції трансформації національних систем державного регулювання економіки, а також запропоновано методологічний інструментарій дослідження трансформаційних процесів в національних системах державного регулювання економіки.

Суть та основні тенденції державного регулювання економіки визначаються типом економічної системи. На основі систематизації існуючих підходів до класифікації економічних систем, побудованих на основі різноманітних критеріїв (структура ВВП, організація ринку, основа економічної системи, характер її функціонування, форма власності на засоби виробництва, форма політичного правління та характер втручання держави в економіку), автором запропоновано покласти в основу дослідження ролі та місця держави в економічних системах їх поділ за характером розвитку та механізмом регулювання. Відповідно до даних критеріїв їх доцільно поділити на: економічну систему країн, що розвиваються; командну або командно-адміністративну економічну систему; ринкову економічну систему змішаного типу високорозвинутих країн, до складу якої належать відносно вільна ринкова система США, соціальна ринкова економіка країн Західної Європи, ринкова економіка типу “держави добробуту” Швеції і державно-керований ринок Японії та інших країн Східної Азії; перехідну економіку постсоціалістичних країн (хоча деякі країни цього типу вже отримали статус “країн з ринковою економікою”, наприклад, Литва, Латвія, Україна, рівень їх розвитку залишається далеким від рівня розвитку високорозвинутих країн світу).

Сучасні економічні системи суспільства відрізняються різним ступенем державного регулювання економічних процесів: для ринкової економіки характерна саморегульованість ринку, для адміністративно-командної системи – жорстке державне регулювання, а для ринкової економіки змішаного типу – система регулювання, яка заснована на поєднанні механізмів саморегулювання ринку і державного регулювання економіки.

Аналіз розвитку економічної думки показує, що практично кожна школа мала власний погляд на цю проблему, розробляла власну концепцію впливу держави на економіку, пропонувала свої інструменти та рецепти їх застосування. В

основному всі точки зору (позиції) знаходились в діапазоні між прямо протилежними поглядами: необхідність втручання держави в економіку, жорсткого та усестороннього державного регулювання економічних процесів; необхідність абсолютної свободи ринкової економіки від державного втручання (класичний принцип “laissez faire”).

Автором стверджується, що всебічно збагнути зміст категорії “державне регулювання економіки” можна лише при поєднанні її широкої та вузької інтерпретації. Державне регулювання економіки в широкому розумінні – це одна з форм цілеспрямованого впливу держави на економічні процеси з метою визначення перспектив розвитку національної економіки та постійного спрямовування її у визначеному стратегією напрямку. У вузькому розумінні державне регулювання – це сукупність заходів (законодавчого, виконавчого та контролюючого характеру) та важелів (адміністративного, економічного та правового характеру), які використовуються державою для впливу на економіку.

Кожному історичному періоду характерна власна, притаманна тільки йому, парадигма державного регулювання економіки, під якою слід розуміти сукупність таких елементів як об’єкти, суб’єкти, завдання, методи, інструменти та ресурси, що сформувалися у певний період часу на певній території та є загальноприйнятим стандартом розв’язання проблем загальнодержавного характеру.

У дисертації виділено чинники формування сучасної парадигми державного регулювання економіки і класифіковано їх за різноманітними критеріями, зокрема за масштабами поширення (глобальні та національні), джерелами походження (внутрішні та зовнішні), типом економічної системи, на яку здійснюється вплив (загальні, характерні для країн з розвинутою економікою, для країн з перехідною економікою, для країн, що розвиваються), та природою походження (політичні, економічні, соціальні, екологічні та культурні).

В сучасних умовах розширення відкритості національних економік зростає вплив глобальних чинників, визначальними серед яких є: процеси глобалізації, регіоналізації та інтеграції світової економіки, швидкий розвиток науково-технічного прогресу, інтернаціоналізація капіталу та діяльність транснаціональних корпорацій, руйнівні фінансові кризи, міграція висококваліфікованої робочої сили. В результаті сучасна парадигма державного регулювання економіки формується не лише під впливом процесів, що відбуваються в середині держави, але й під впливом тенденцій розвитку світової економіки. Для неї характерна добровільна передача частини функцій на місцевий рівень (зокрема, розробка програм, планів, стратегій розвитку окремих галузей і сфер місцевого значення) та на наднаціональний рівень (регулювання фінансової, торговельної та екологічної сфер, а також поява повноважень, пов’язаних із вступом у різноманітні світові та регіональні міжнародні організації (рис. 1).

Автором обґрунтовано перелік основних вимог до формування сучасної парадигми державного регулювання економіки: адекватність об’єктивним умовам функціонування та стану розвитку економіки країни на відповідному часовому проміжку; сформованість на комплексному та системному підходах, які припускають, що механізм регулювання буде охоплювати всі економічні та соціальні процеси, всю гаму кругообігів суспільного виробництва і в рівній мірі

спрацьовувати на всіх рівнях управління; цілісність системи, яка складається з окремих елементів – суб'єктів і об'єктів, цілей і функцій, підходів, інструментів і методів державного регулювання, тісно пов'язаних між собою.

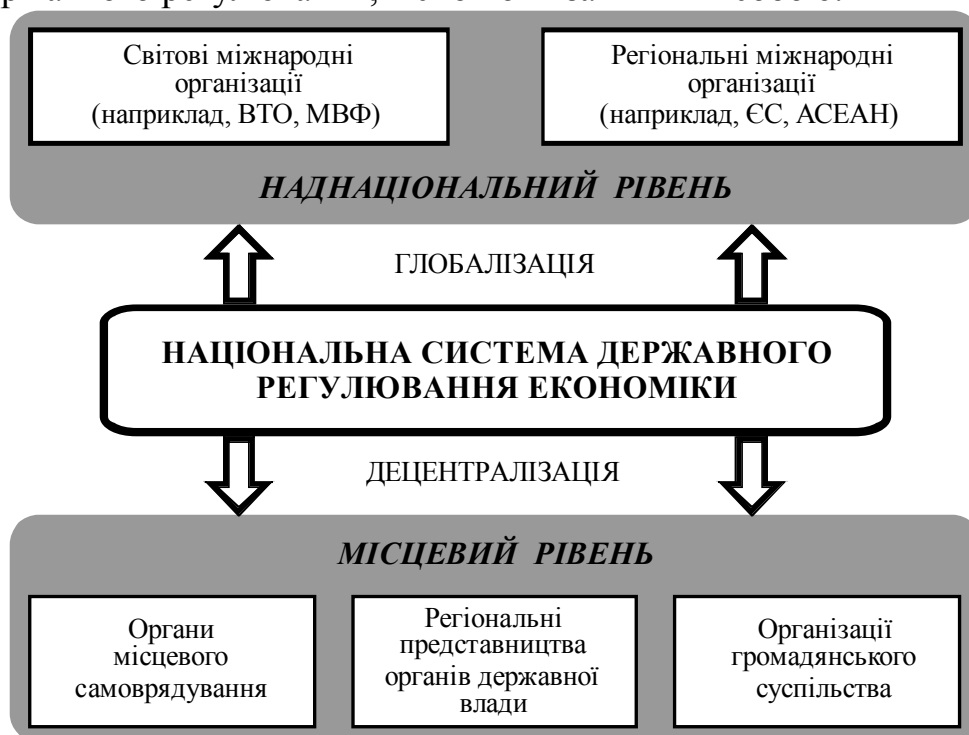

Рис. 1. Процес формування сучасної парадигми державного регулювання економіки

В рамках удосконалення методології дослідження систем державного регулювання економіки дисертантом обґрунтовано методику системного аналізу моделей державного регулювання економіки та їх трансформації, яка передбачає використання системи індикаторів для дослідження рівня державного регулювання економіки (обсяги державного сектора економіки, які відображаються у таких показниках, як державні доходи, державні видатки, дефіцит / профіцит державного бюджету та державний борг; частка державної власності в загальній власності країни та її співвідношення із приватною власністю; питома вага зайнятих в недержавному секторі в загальній чисельності зайнятих; обсяги державних закупівель товарів і послуг), здійснення оцінки трансформації та природи функцій державного регулювання економіки, проведення аналізу інституційного забезпечення національних систем державного регулювання економіки, а також оцінку його відповідності трансформаційним змінам, що відбуваються під впливом глобальних чинників.

У другому розділі **“Аналіз трансформації національних систем державного регулювання економіки під впливом глобальних чинників”** досліджено особливості організаційних моделей національних систем державного регулювання економіки в різних країнах світу, проаналізовано трансформацію функцій національних систем державного регулювання економіки та інституційне забезпечення їх реалізації, а також досліджено особливості формування

наднаціональних систем регулювання економіки в різних міжнародних угрупованнях.

Для виявлення ступеня впливу глобальних чинників важливе значення має типізація моделей державного регулювання, під якими слід розуміти упорядкованість заходів та інститутів державного регулювання, що різною мірою та в різних формах взаємодіють з ринковим механізмом саморегулювання. Проведений у дисертації аналіз свідчить про наявність різних видів організаційних моделей державного регулювання економіки. Автором сформовано розгорнуту класифікацію моделей державного регулювання економіки, яка побудована за наступними критеріями: роль, функції та завдання держави; оптимальні форми взаємодії державного та недержавного секторів; ступінь усупільнення економіки (частка державних підприємств в національному виробництві та ступінь протекціонізму в зовнішній торгівлі; ступінь розвитку держави загального добробуту; ступінь лібералізації економіки; механізм реалізації регуляторних функцій держави; характер поєднання елементів різних концепцій, які лежать в основі державного регулювання економіки).

Запропоновано виокремити наступні види організаційних моделей національних систем державного регулювання економіки, які притаманні різним країнам світу: моделі, що притаманні розвинутим країнам світу, до яких належать: США, Канада, країни ЄС-15, Швейцарія, Норвегія, Ісландія, Японія, Австралія та Нова Зеландія (зокрема, західноєвропейська, американська, японська та скандинавська моделі); моделі, що притаманні країнам з перехідною економікою, до яких належать країни СНД, Естонія, Латвія, Литва та країни Центральної і Східної Європи (зокрема, модель державного регулювання економіки східноєвропейських країн в період переходу до ринку); моделі, що притаманні країнам, що розвиваються, до яких належать нові індустріальні країни (при цьому до уваги не беруться найбідніші країни світу) (зокрема, модель державного регулювання становлення ринкового господарства в нових індустріальних країнах).

Кожна із перерахованих моделей державного регулювання економіки відрізняється різним ступенем державного регулювання економічного життя суспільства. Західноєвропейська модель характеризується гнучким поєднанням механізмів державного і ринкового регулювання, американська – ліберальним регулюванням економіки, тобто невтручанням держави у роботу ринку, японська модель – поєднанням регулюючої та спрямовуючої ролі держави з функціонуванням механізмів ринку, скандинавська модель – активним втручанням держави у процес розподілу і перерозподілу доходів, сильною системою соціального захисту населення, модель державного регулювання становлення та розвитку ринкового господарства в нових індустріальних країнах – формуванням ринкового механізму на основі правового державного регулювання, яке опирається на історичні, культурні та національні традиції, модель державного регулювання економіки східноєвропейських країн в період переходу до ринку – активним державним регулювання процесу формування ринкового господарства на основі досвіду держав з розвинутою економікою.

Аналіз, проведений на основі запропонованої автором системи індикаторів, засвідчив, що протягом 1960-2006 років відбулося зростання ролі держави у всіх моделях державного регулювання економіки. Приблизно у два рази зросла роль держави у країнах, яким притаманна західноєвропейська та японська моделі державного регулювання (у 1,9 і 2,2 рази відповідно), а в країнах, яким притаманна американська та скандинавська моделі, зростання відбулося, але воно не є настільки суттєвим (у 1,4 і 1,7 рази відповідно).

Зокрема, дослідження динаміки державних доходів та державних видатків за останні 10 років показує їх поступове скорочення. Найбільш відчутно державні витрати скоротилися у таких країнах, як Ірландія (у 1,22 рази), Нідерланди (у 1,19 рази), а також Німеччина та Швеція (у 1,18 рази). Державні доходи скоротилися у Ірландії (у 1,1 рази), Люксембурзі (у 1,06 рази), а також Нідерландах та Німеччині (у 1,05 рази).

Аналіз динаміки державних доходів і державних видатків у країнах з перехідною економікою свідчить про їх поступове зростання. Найбільш відчутно державні доходи зросли у Азербайджані (у 1,49 рази), Грузії (у 1,34 рази) та Молдові (у 1,24 рази), а скоротилися – у Вірменії (у 1,2 рази), Словаччині (у 1,09 рази) та Узбекистані (у 1,05 рази). Державні видатки найбільш відчутно зросли у Азербайджані (у 1,42 рази) та Туркменістані (у 1,24 рази), а скоротилися – у Словаччині (у 1,16 рази) та Узбекистані (у 1,05 рази). В Україні державні доходи виростили у 1,19 рази, а державні видатки – у 1,2 рази.

На противагу розвинутим країнам та країнам з перехідною економікою нові індустріальні країни Південно-Східної Азії відрізняються значно меншими обсягами державних доходів і видатків. Окрім цього, аналіз їх динаміки свідчить про їх поступове зменшення. Винятком є лише Корея, у якій протягом 1990-2004 років відбулося істотне зростання державних доходів (з 17,25 у 1990 році до 23,7% у 2004) та державних видатків (з 15,5 у 1990 році до 23,0% у 2004).

Проведений у дисертації аналіз використання різних механізмів регулювання в окремих моделях державного регулювання економіки свідчить, що японська, західноєвропейська, скандинавська та американська моделі характеризуються активним використанням механізмів грошово-кредитного регулювання, зокрема регулювання грошової маси в обігу, а моделі державного регулювання становлення та розвитку ринкового господарства в НІК та моделі державного регулювання східноєвропейських країн в період переходу до ринку – забезпеченням свободи міжнародної торгівлі та активним регулюванням кредитного ринку, ринку праці та підприємництва (табл. 1).

У дисертації здійснено аналіз рівня державного регулювання економіки, який притаманний різним моделям державного регулювання, на основі використання індексу економічної свободи (ІЕС) та оберненого до нього індексу державного регулювання (ІДР). За результатами аналізу у дисертації встановлено рівні державного регулювання та основні тенденції в трансформації організаційних моделей національних систем державного регулювання економіки: для моделей державного регулювання економіки розвинутих країн світу характерним є один з найнижчих рівнів державного регулювання економіки (зокрема, для західноєвропейської моделі ІДР складає 2,6, для американської – 1,9, для японської

– 2,5 та для скандинавської – 1,9) та перехід від переважно внутрідержавного до переважно міждержавного регулювання, від переважно фінансово-бюджетного до переважно грошово-кредитного механізму регулювання ринку; для моделей державного регулювання економіки країн з перехідною економікою характерним є найвищий рівень державного регулювання економіки (зокрема, для моделі державного регулювання східноєвропейських країн в період переходу до ринку ІДР=3,6) та перехід від командно-адміністративної до ринкової системи регулювання економічних процесів; для моделей державного регулювання економіки країн, що розвиваються, характерним є найнижчий рівень державного регулювання економіки (зокрема, для моделі державного регулювання становлення та розвитку ринкового господарства в нових індустріальних країнах ІДР=3,3) та перехід від прямих, безпосередніх до непрямих та опосередкованих важелів впливу на економіку.

Таблиця 1

Рівень державного регулювання в різних моделях державного регулювання економіки в розрізі окремих індикаторів (бали)

Показники	Розміри державного сектора	Структура та захист прав власності	Регулювання грошової маси в обігу	Свобода між-народної торгівлі	Регулювання кредитного ринку, ринку праці та підприємництва
Моделі державного регулювання					
Західноєвропейська модель	5,6	7,3	9,5	8,0	6,6
Американська модель	6,7	8,6	9,5	7,7	7,8
Японська модель	6,6	7,5	9,6	6,7	7,0
Скандинавська модель	4,9	8,7	9,4	7,5	7,3
Модель державного регулювання становлення та розвитку ринкового господарства в НІК	7,0	5,2	8,0	7,3	6,0
Модель державного регулювання східноєвропейських країн в період переходу до ринку	5,2	5,2	8,2	7,4	6,1

Аналіз трансформації функцій державного регулювання економіки дозволив автору поділити їх за особливостями цього процесу на чотири види: функції, які залишаються незмінними під впливом нових умов існування (управління державним сектором і державною власністю, здійснення державної стандартизації та сертифікації якості товарів, робіт та послуг); функції, які зникають або трансформуються під впливом нових економічних умов (підтримка ринкової економіки та сприяння і захист ринкової конкуренції); функції, які передаються на наднаціональний рівень регулювання (забезпечення ефективної міжнародної торгівлі та охорони довкілля і раціонального природокористування); функції, які постають під впливом глобальних чинників у новій якості (контроль руху капіталу,

визначення пріоритетів розвитку національної економіки, регулювання валютних курсів, здійснення антикризового управління, забезпечення економічної безпеки).

Проведений у дисертації аналіз інституційного забезпечення функцій державного регулювання української системи державного регулювання економіки під впливом глобальних чинників показує, що на сьогоднішній день воно зазнає подвійних змін: по-перше, інституційне забезпечення національної системи державного регулювання економіки трансформується під впливом утвердження нових для нашої держави ринкових форм господарювання; по-друге, паралельно відбувається трансформація інституційного забезпечення національної системи державного регулювання економіки в напрямку інтеграції у світове господарство.

Автор стверджує, що на сьогоднішній день в Україні спостерігається певна невідповідність інституційного забезпечення трансформаційним змінам, які відбуваються із національними системами державного регулювання економіки під впливом глобальних чинників. Аналіз показує, що в Україні існує низка інститутів, функції яких розпорошені та дублюються. Зокрема практично при кожному міністерстві та відомстві існують управління чи департаменти, які займаються адаптацією національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, між якими немає належної координації. Проведений у дисертації аналіз також дозволив стверджувати, що в Україні існує певна невідповідність законодавства вимогам міжнародних інститутів, на основі яких відбувається адаптація національних систем державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників.

Наслідком інтеграції національних економік у світову економіку є виникнення наднаціональних систем регулювання, серед яких доцільно виділити: міжнародні наднаціональні системи регулювання – системи регулювання в рамках міжнародних (всесвітніх) організацій (СОТ, СБ, МВФ, ЄБРР, ООН); регіональні наднаціональні системи регулювання – системи регулювання в рамках регіональних міжнародних організацій (ЄС, АСЕАН, СНД, ГУАМ, ЧЕС, АРЕС, НАФТА); регіональні транскордонні системи регулювання – системи регулювання в рамках єврорегіонів (“Сартлоукс”, “Нейсе”, “Регіо”, “Карпатський єврорегіон”, “Буг”, “Нижній Дунай”, “Верхній Прут”).

Основними складовими наднаціональної системи регулювання, як і системи національного регулювання, є об’єкт, суб’єкт, цілі, принципи, функції, ресурси методи та інструменти. Саме ці елементи підпадають під процес трансформації. Кожен вид наднаціональної системи регулювання має відмінні від інших мету та механізм утворення. Якщо міжнародні наднаціональні системи регулювання створюються шляхом об’єднання різних країн світу з метою регулювання окремої сфери світової економіки, регіональні наднаціональні системи регулювання – шляхом об’єднання країн, розташованих на території одного регіону, з метою спільного регулювання всіх сфер його економіки, то регіональні транскордонні системи регулювання – шляхом об’єднання територіальних громад або місцевих органів влади прикордонних регіонів двох або більше держав, які мають спільний кордон, з метою розв’язання спільних проблем території по обидва боки державного кордону.

У третьому розділі “Адаптація національної моделі державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників” обґрунтовано шляхи адаптації національної моделі державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, здійснено прогнозування соціально-економічних наслідків її здійснення, запропоновано шляхи удосконалення інституційного забезпечення національної системи державного регулювання економіки в умовах впливу глобальних чинників.

Аналіз трансформації систем державного регулювання економіки під впливом глобальних чинників свідчить про необхідність адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних цим впливом. У дисертації стверджується, що вона повинна здійснюватися на певній теоретичній основі або концептуальній парадигмі, тобто чітко мають бути окреслені цілі, функції, ресурси та строки її здійснення. Концептуальна парадигма адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, повинна складатися з чотирьох основних блоків: цільового, функціонального, ресурсного та часового (рис. 2).

З метою системного управління процесом адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, автором запропоновано розробити програмний документ “Стратегія адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, на 2007-2016 роки”. У даному документі повинні міститись стратегічні пріоритети у регулюванні національної економіки та основні завдання для їх реалізації.

Будь-яке управлінське рішення вимагає прогнозування його наслідків. У дисертації визначено, що прогнозування наслідків адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, повинно здійснюватись у трьох аспектах: в контексті можливого впливу на рівновагу на національному ринку, впливу на зміну сфер регулювання та впливу на окремі сектори економіки. З метою виявлення наслідків впливу глобальних чинників на рівновагу на товарному, грошовому та валютному ринках у малій відкритій економіці в дисертації використано модель Мандела-Флемінга.

При використанні моделі Мандела-Флемінга в умовах малої відкритої економіки України були отримані залежності, які представлені у наступних формулах:

$$IS: \quad Y = 325,81 - 0,0042 \cdot i \quad (1.1);$$

$$LM: \quad Y = 302,76 + 2,5249 \cdot i \quad (1.2);$$

$$CM: \quad i = 9,08 \quad (1.3),$$

де, Y – сукупний дохід;

i – процентна ставка.

Розрахунки, проведені у дисертації, дозволяють стверджувати, що в умовах використання досвіду розвинутих країн світу та переходу від механізмів фінансово-бюджетного регулювання до механізмів грошово-кредитного, найоптимальнішою ставкою відсотка, при якій може бути досягнута рівновага на товарному, грошовому та валютному ринках, є ставка у 9,08%.

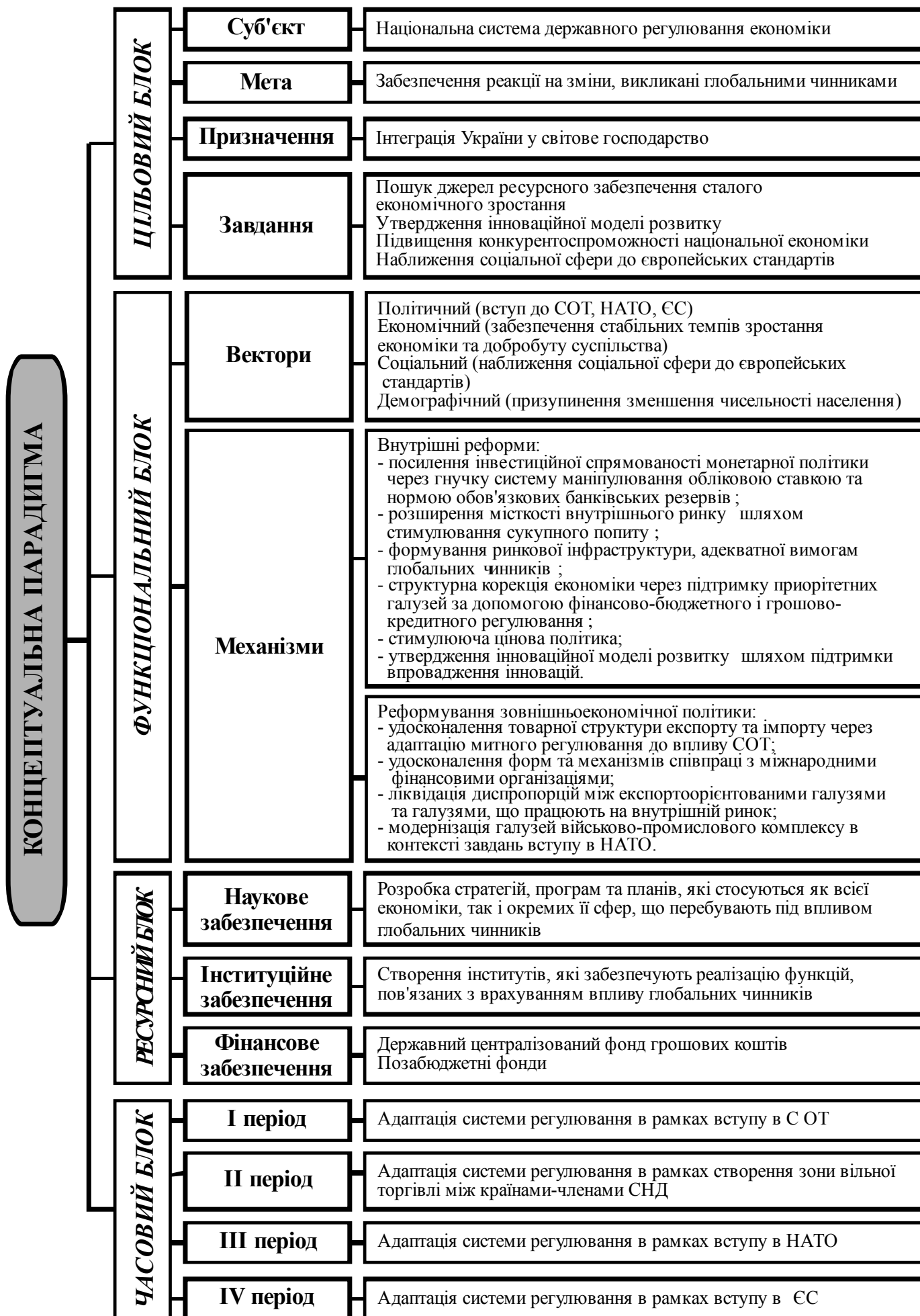

Рис. 2. Концептуальна парадигма адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників

Використання рівнянь моделі Мандела-Флемінга дало можливість зробити наступні прогнози наслідків застосування різних інструментів державного регулювання економіки, що застосовуються у сучасній світовій практиці: вплив бюджетно-податкової, грошової та зовнішньоторговельної політики буде залежати від того, який в країні запроваджено обмінний курс – “плаваючий” чи “фіксований”; у разі “плаваючого” обмінного курсу стимулююча бюджетно-податкова політика спричинятиме підвищення курсу при незмінному обсязі виробництва, стимулююча грошова – підвищення курсу і зростання обсягів виробництва, стимулююча зовнішньоторговельна – підвищення курсу при незмінному обсязі виробництва; у разі фіксованого обмінного курсу стимулююча бюджетно-податкова політика спричинятиме збільшення випуску, стимулююча грошова політика виявиться неможливою, стимулююча зовнішньоторговельна забезпечить зростання обсягів виробництва.

Здійснене у дисертації прогнозування наслідків адаптації сфер регулювання до змін, викликаних впливом глобальних чинників, дозволяє стверджувати, що вони будуть найбільш відчутними в таких складових економічної політики, як торговельна, протекціоністська, інвестиційна, зовнішньоекономічна, структурна та законотворча політики. Для торговельної політики будуть характерні лібералізація торгівлі, захист внутрішнього ринку та дискримінація національних товаровиробників з боку сильних держав-членів СОТ, для протекціоністської – зовнішня конкуренція, яка стимулюватиме ефективно вітчизняне виробництво та зумовить його скорочення у неконкурентоспроможних галузях, інвестиційної – збільшення прямих іноземних інвестицій та проблеми із їх залученням в окремі галузі національної економіки, зовнішньоекономічної – розширення експортного потенціалу, перетворення України на країну з вузькою спеціалізацією, що призведе до зростання її імпортозалежності.

Прогнозування наслідків адаптації системи регулювання окремих секторів економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, дозволяє стверджувати, що суттєво зміниться регулювання таких галузей, як чорна металургія, авіаційна та автомобільна промисловості, сільське господарство та хімічна промисловість. Система регулювання повинна орієнтуватися на державну підтримку сільського господарства та автомобільної промисловості в контексті розвитку інноваційних технологій, оскільки лише при таких умовах вони можуть виграти від вступу до СОТ.

При прогнозуванні наслідків адаптації національної системи державного регулювання до умов впливу глобальних чинників в контексті інтеграції до ЄС, в дисертації проаналізовано критерії конвергенції, зазначені в Маастрихтській угоді, та макроекономічні показники економіки України. Зважаючи на те, що більшість реальних макроекономічних показників України на сьогоднішній день далека від критеріїв зближення з ЄС, основна увага має бути зосереджена на вирішенні цієї проблеми.

В рамках удосконалення інституційного забезпечення національної системи державного регулювання економіки в дисертації обґрунтовано необхідність адаптації законодавства України до законодавства ЄС у сфері регулювання національної економіки. Вона повинна проходити за наступними основними напрямками: адаптація митного регулювання, адаптація прямого та непрямого оподаткування, адаптація регулювання умов праці та механізмів оплати праці, адаптація регулювання рівня життя населення та соціального захисту, та здійснюватись у три етапи: наближення, уніфікація та гармонізація.

У дисертації обґрунтовано необхідність створення координаційної ради з питань адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, до якої повинні увійти фахівці з Міністерства економіки та інших міністерств.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення та нове вирішення проблем адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, що дозволяє зробити наступні висновки:

1. Суть та основні тенденції державного регулювання економіки визначаються типом економічної системи. Здійснення систематизації існуючих підходів до класифікації економічних систем, покладення в основу дослідження ролі та місця держави в сучасних економічних системах їх поділу за характером розвитку та механізмом регулювання дозволили розвинути теоретико-методологічні засади вивчення національних систем державного регулювання економіки та окреслити їх місце і завдання в сучасних економічних системах.

2. Кожному історичному періоду характерна власна, притаманна тільки йому парадигма державного регулювання економіки. Запропоноване в роботі трактування поняття “парадигма державного регулювання економіки”, здійснення її теоретичного аналізу, виявлення чинників, які впливають на процес її формування, дозволили виявити характерні ознаки сучасної парадигми державного регулювання економіки на початку XXI століття: вплив глобальних чинників зумовлює трансформацію функцій державного регулювання економіки та добровільну передачу їх на місцевий і наднаціональний рівень.

3. Головними глобальними чинниками формування сучасної парадигми державного регулювання економіки є процеси глобалізації, регіоналізації та інтеграції світової економіки, розвиток науково-технічного прогресу, інтернаціоналізація капіталу, діяльність транснаціональних корпорацій, фінансові кризи, міграція висококваліфікованої робочої сили.

4. Для економічної науки можна запропонувати методологічний інструментарій дослідження національних систем державного регулювання економіки, який дозволяє всебічно та ґрунтовно проаналізувати організаційні моделі державного регулювання економіки, функції державного регулювання економіки, інституційне забезпечення їх реалізації, які формуються під впливом глобальних чинників.

5. Для організаційних моделей державного регулювання економіки характерні певні особливості і нові тенденції у їх трансформації, які необхідно врахувати при формуванні української моделі державного регулювання економіки: для моделей державного регулювання економіки розвинутих країн світу характерним є один з найнижчих рівнів державного регулювання економіки, перехід від переважно внутрідержавного до переважно міждержавного регулювання та від переважно фінансово-бюджетного до переважно грошово-кредитного регулювання механізму регулювання ринку; для моделей державного регулювання економіки країн з перехідною економікою характерним є найвищий рівень державного регулювання економіки та перехід від командно-адміністративної до ринкової системи регулювання економічних процесів; для моделей державного регулювання країн, що розвиваються, характерним є найнижчий рівень державного регулювання економіки та перехід від прямих, безпосередніх до непрямих та опосередкованих важелів впливу на економіку.

6. Здійснений у дисертації аналіз впливу глобальних чинників на трансформацію функцій державного регулювання економіки засвідчив, що існування СОТ, МВФ, СБ, ЄС, АСЕАН та СНД зумовлює добровільне делегування функцій міжнародним організаціям на основі підписання відповідних угод, існування ТНК – трансформацію функцій, зокрема функції захисту власних пріоритетних виробництв, виникнення фінансових криз – народження нових функцій, які пов'язані із необхідністю адаптуватися до нових умов.

7. Всі системи державного регулювання економіки реагують на вплив глобальних чинників шляхом імплементації нових інституційних одиниць, зникнення деяких чинних та формування інституцій наднаціонального рівня. Незважаючи на наявність таких тенденцій, в Україні на сьогоднішній день існує певна невідповідність інституційного забезпечення національної системи державного регулювання економіки трансформаційним змінам, які відбуваються під впливом глобальних чинників, що вимагає удосконалення інституційного забезпечення цього процесу за напрямками, які визначені у дисертації.

8. У ХХІ столітті одним із глобальних чинників є процес інтеграції, який відбувається у світовій економіці. Реакцією на нього є виникнення різноманітних угруповань, які мають наднаціональну систему регулювання. Наднаціональна система регулювання, яка визначається автором як вплив наднаціональних органів управління за допомогою регулюючих механізмів на економічні процеси в глобальній, національній економіках та економіці регіональних утворень і формується під впливом глобальних чинників, поступово переймає на себе частину функцій через зближення, уніфікацію та гармонізацію і вимагає від урядових структур участі в цих етапах, зокрема стосовно податкового, митного та валютного законодавства.

9. Вплив глобальних чинників зумовлює необхідність адаптації національної системи державного регулювання економіки України до нових умов існування. Така адаптація повинна здійснюватися на основі розробленої у дисертації концептуальної парадигми адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, та

організаційно забезпечуватись через розробку та реалізацію “Стратегії адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, на 2007-2016 роки”.

10. Прогнозування соціально-економічних наслідків адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, співставлення позитивних та негативних моментів здійснення такої адаптації показує, що при існуючій ситуації за допомогою активного використання інструментів державного регулювання Україна може досягти бажаних результатів, тобто адаптувати систему державного регулювання до змін, викликаних впливом глобальних чинників, трансформувати національну систему державного регулювання економіки та вступити до ЄС.

11. Однією із складових адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, є удосконалення її інституційного забезпечення, яке повинно відбуватися шляхом підвищення якості співпраці між окремими інституційними одиницями через імплементацію у їх діяльність функції координації, а також шляхом наближення, уніфікації та гармонізації законодавства України до законодавства ЄС через механізми, запропоновані у дисертації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях, які включені до переліку ВАК:

1. Вороніна А. (Жуковська А.) Формування сучасної парадигми державного регулювання економіки: чинники та тенденції // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – Тернопіль: Економічна думка. – 2005. – Вип. 4. – С. 116-122. (0,44 ум. друк. арк.).

2. Жуковська А. Трансформація місця та ролі державного регулювання в сучасних економічних системах під впливом глобалізації // Вісник Донецького університету. Серія В.: Економіка і право. – 2006. – Спецвипуск. Том 2. – С. 345-351. (0,55 ум. друк. арк.).

3. Жуковська А. Трансформація моделей побудови національних систем державного регулювання економіки в зарубіжних країнах під впливом глобалізації // Галицький економічний вісник. – 2006. – №4(11). – С. 3-13. (0,43 ум. друк. арк.).

4. Жуковська А. Трансформація функцій державного регулювання в умовах глобалізації // Галицький економічний вісник. – 2006. – №2(9). – С. 65-71. (0,43 ум. друк. арк.).

5. Жуковська А. Трансформація моделей державного регулювання економіки зарубіжних країн під впливом глобалізації // Наука молода. – 2006. – № 6. – С. 8-15 (0,60 ум. друк. арк.).

6. Жуковська А.Ю. Стратегічні пріоритети адаптації національної системи державного регулювання економіки до процесів глобалізації // Культура народів Причорномор'я. – 2007. – №103. – С. 12-14 (0,40 ум. друк. арк.).

У інших виданнях:

7. Вороніна А. (Жуковська А.) Трансформація державного регулювання в умовах глобалізації // Матеріали другої міжнародної наукової конференції

“Розвиток підприємницької діяльності в Україні: історія і сьогодення”. – Тернопіль. – 2004. – С. 21-22 (0,09 ум. друк. арк.).

8. Вороніна А.Ю. (Жуковська А.Ю.) Трансформація національних систем державного регулювання економіки в умовах глобалізації // Праці п'ятої міжнародної наукової конференції студентів і молодих учених “Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання”. Частина 2. – Донецьк: Дон НУ. – 2004. – С. 181-183 (0,25 ум. друк. арк.).

9. Вороніна А. (Жуковська А.) Трансформація національних систем державного регулювання економіки: чинники та тенденції // Збірник тез доповідей за матеріалами Другої міжнародної науково-практичної конференції молодих учених “Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації”. Частина 1. – Тернопіль: ТАНГ, 2005. – С. 134-136 (0,12 ум. друк. арк.).

10. Жуковська А. Моделі побудови національних систем державного регулювання економіки в зарубіжних країнах // Збірник тез доповідей за матеріалами Третьої міжнародної науково-практичної конференції молодих учених “Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації”. Частина 1. – Тернопіль: ТДЕУ, 2006. – С. 224-226 (0,13 д.а.).

11. Жуковська А. Інституційне забезпечення національних систем державного регулювання в умовах глобалізації // Тези доповідей IV міжнародної науково-теоретичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених “Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі тисячоліть”. Частина 2. – Тернопіль, 2006. – С. 46-47 (0,08 ум. друк. арк.).

12. Жуковська А. Регулювання діяльності торговельних підприємств в рамках інтеграції до Світової організації торгівлі // Збірник матеріалів III міжвузівської науково-практичної конференції “Соціально-економічні аспекти розвитку підприємництва в Україні”. – Тернопіль, 2006. – С. 101-102 (0,09 ум. друк. арк.).

13. Жуковська А.Ю. Формування наднаціональних систем державного регулювання економіки // Теорія та практика державного управління в умовах євро інтеграції: Матеріали наук.-практ. конф. Тези доп. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2006. – с. 165-166 (0,11 ум. друк. арк.).

14. Жуковська А.Ю. Удосконалення інституційного забезпечення національної системи державного регулювання економіки в умовах глобалізації // Сучасний стан та проблеми інноваційного розвитку держави. Матеріали XII міжнародної науково-практичної конференції. Тези доп. – Луцьк. РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2006. – С.45-47 (0,19 ум. друк. арк.).

15. Жуковська А.Ю. Шляхи адаптації національної моделі державного регулювання економіки до процесів глобалізації // Праці сьомої міжнародної наукової конференції студентів і молодих учених “Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання”. Частина 5. – Донецьк: Дон НУ, 2006. – С. 89-91 (0,24 ум. друк. арк.).

16. Жуковська А. Прогнозування соціально-економічних наслідків адаптації національної системи державного регулювання економіки до умов глобалізації //

Збірник тез доповідей за матеріалами Четвертої міжнародної науково-практичної конференції молодих учених “Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації”. Частина 1. – Тернопіль: ТНЕУ, 2007. – С. 232-234 (0,08 ум. друк. арк.).

17. Жуковська А. Особливості наднаціональної системи регулювання країн-членів АСЕАН // Збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених “Економіка країн євразійського та африканського континентів і Україна”. – Тернопіль: Економічна думка, 2007. – С. 24-27. (0,13 ум. друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Жуковська А.Ю. Трансформація національних систем державного регулювання економіки під впливом глобальних чинників. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка і управління національним господарством. – Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2007.

Дисертація присвячена проблемі трансформації національних систем державного регулювання економіки в умовах впливу глобальних чинників. У роботі обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження систем державного регулювання економіки. Визначено чинники та тенденції формування сучасної парадигми державного регулювання економіки. Здійснено аналіз трансформації національних систем державного регулювання економіки під впливом глобальних чинників. Розроблено концептуальну парадигму адаптації національної системи державного регулювання економіки до змін, викликаних впливом глобальних чинників, та здійснено прогнозування соціально-економічних наслідків такої адаптації. Удосконалено інституційне забезпечення національної системи державного регулювання економіки в умовах впливу глобальних чинників.

Ключові слова: економічна система, державне регулювання економіки, національна система державного регулювання економіки, модель державного регулювання економіки, функції державного регулювання економіки, наднаціональна система регулювання економіки.

АННОТАЦИЯ

Жуковская А.Ю. Трансформация национальных систем государственного регулирования экономики под влиянием глобальных факторов.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Тернопольский национальный экономический университет. – Тернополь, 2007.

Диссертация посвящена проблеме трансформации национальных систем государственного регулирования экономики под влиянием глобальных факторов. В работе обоснован теоретико-методологический подход к изучению систем государственного регулирования экономики. Определены тенденции и факторы формирования современной парадигмы государственного регулирования

экономики. Проанализирована трансформация национальных систем государственного регулирования экономики под влиянием глобальных факторов. Разработана концептуальная парадигма адаптации национальной системы государственного регулирования экономики к изменениям, вызванным влиянием глобальных факторов, и спрогнозированы социально-экономические последствия такой адаптации. Усовершенствовано институциональное обеспечение национальной системы государственного регулирования экономики в условиях влияния глобальных факторов.

В диссертации исследованы основные теоретические подходы к определению современных экономических систем, выделена роль и значение государственного регулирования в каждой из них, изучены факторы и тенденции формирования современной парадигмы государственного регулирования экономики, разработан методологический инструментарий изучения трансформационных процессов в национальных системах государственного регулирования экономики.

Проведена типизация научных подходов к классификации экономических систем, которая составлена на основе структуры ВВП, с позиции организации рынка, по видам основ экономической системы, по характеру её функционирования, по форме собственности на средства производства, по форме политического правления, по характеру вмешательства государства в экономику, на основе чего усовершенствовано классификацию экономических систем, то есть предложено поделить их по характеру развития и механизмом регулирования.

В работе обосновано методика системного анализа моделей государственного регулирования экономики и их трансформации, которая предполагает использование системы индикаторов для исследования уровня государственного регулирования экономики, оценки трансформации природы функций государственного регулирования экономики и анализа институционального обеспечения национальных систем государственного регулирования экономики и его соответствия трансформационным изменениям, которые происходят под влиянием глобальных факторов.

В диссертации проведён анализ особенностей организационных моделей национальных систем государственного регулирования экономики в разных странах мира, анализ трансформации функций государственного регулирования экономики и институционального обеспечения их реализации под влиянием глобальных факторов, выявлено особенности формирования наднациональных систем государственного регулирования экономики в разных международных объединениях.

В диссертационной работе проведен анализ организационных моделей государственного регулирования экономики, который разрешил определить уровни государственного регулирования экономики и выделить наиболее характерные трансформации в каждой из них.

Дано определение категории “наднациональная система регулирования”, выделены основные её типы и механизмы регулирования.

В диссертации обосновано пути адаптации национальной системы государственного регулирования экономики к изменениям, вызванным влиянием глобальных факторов, спрогнозированы социально-экономические последствия её

реализации, предложены пути усовершенствования институционального обеспечения национальной системы государственного регулирования экономики в условиях влияния глобальных факторов.

Разработано концептуальную парадигму адаптации национальной системы государственного регулирования экономики к изменениям, вызванным влиянием глобальных факторов, в составе которой выделено целевой (субъект, цель, назначение и задания), функциональный (векторы и механизмы), ресурсный (институциональное, финансовое и научное обеспечение) и временной (четыре периода адаптации) блоки.

Ключевые слова: экономическая система, государственное регулирование экономики, национальная система государственного регулирования экономики, модель государственного регулирования экономики, функции государственного регулирования экономики, наднациональная система регулирования экономики.

ANNOTATION

Zhukovska A.U. Transformation of national systems of state regulation of economy under influence of global factors.

Thesis for the Scholarly Degree of Candidate of Economic Sciences in speciality 08.00.03 – Economics and Administration of National Economy. – Ternopil National Economic University. – Ternopil, 2007

The thesis is devoted to problem of transformation of national systems of state economic regulation under conditions of global factors influence. At the thesis there are motivated the theoretic and methodological research principles of systems of state economic regulation. There are determined factors and tendencies at forming of modern paradigm of state economic regulation. There is analyzed the transformation of national systems of state economic regulation under influence of global factors. There is elaborated a conceptual paradigm of national system of state economic regulation adaptation to changes caused by influence of global factors and there is made a forecasting of social-economic consequences of such adaptation. There is improved the institutional providing of national system of state economic regulation under conditions of global factors influence.

Key words: economic system, state economic regulation, national system of state economic regulation, functions of state economic regulation, overnational system of state economic regulation.

Підписано до друку 01.08.2007 р.
Формат 60x84 ^{1/16}. Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9
Тираж 100 прим. Зам. № 001/07.

Видавництво та друк - ПП Жуковський О.М.
46022, м.Тернопіль, вул.Довженка, 7/43
Свідоцтво про державну реєстрацію: 25349301Ф0040629
від 05.07.2001 р. Код: 2937705551.
